

EÖRSI ISTVÁN

ÍRÓ

FEHÉR FERENC

ÍRÓ

Kulcsom Adyhoz

Gimnazista koromban viszolyogtam Adytól: riasztott a modora, mely mint homályos üveg eltakarta előlem személyét; és elriasztott tőle magyartanárom is, aki orrhangan és konvencionálisan magasztalta a magyarság lánglelkű poétáját. Önérzetes kamasz nem tudja szeretni azt, akit szeretnie kell. Az egyetemen némelyest változott a helyzet: már csodáltam, de még nem szerettem. Kétféleképpen lehet valamely

művész közelébe férkőzni: nevelés vagy tapasztalatok útján. Adyval kapcsolatban az előbbi hibádzott, az utóbbi hiányzott nálam.

Később bekopogtattak hozzám a szükséges tapasztalatok, sőt nem is kopogtattak, hanem rámtörték az ajtót. Sötét éveimben valósággal berobbant az életembe Ady, elsősorban olyan versekkel, mint *A halottak élén* és a *Mag hó alatt*. „Most a Mezőn mindenki veszt” — íme a világhelyzet egyetlen sorban. Politikai éleslátás, morális keménység és költői erő. Átlátni a háború értelmetlenségén, bátran kikiabálni ezt a háborús hisztéria kellős közepén, és ilyen lakonikusan fogalmazni: valóban páratlan teljesítmény. *A Mag hó alatt* parasztoosan egyszerű szimbolikájából pedig megcsapott az értelmiségi ember kényszerű, fájdalmas és egyedül erkölcsös döntése: az, hogy a rossz alternatívák közül nem köt ki boldogan a kisebb rossznál, hanem önmagát választja, saját távoli vagy elvont jövőbe utasított, megvalósíthatatlan igazát.

Mihelyt felismertem ezt, mindenütt rábukkantam, publicisztikában, versben, és főként abban a nehezen elemezhető szellemi arculatban, mely — noha sokkal több, mint a részek összege — a részekből áll össze. Úgy éreztem, megtaláltam Adyhoz a kulcsot, vagy — szerényebben fogalmazva — azt a kulcsot, amellyel én megnyithatok a műbe. Kamaszkoromban még nevettem a Muszáj Herkules-szerű megfogalmazásokon, öntömjénező, modoros ríkoltozásoknak éreztem őket. Most ráébredtem arra, hogy Ady Muszáj Herkulesse a legigazabb tragédia, amit költő ebben az országban végigélt a meghalásig. Egy eszmének is lehet valaki muszáj-Herkulese, egy rész-igazságnak, egy történelmi pillanatnak is lehetnek kényszerszülte, vonakodó héroszjai; Ady azonban egyetemes szinten valósította meg ezt a gyötrelmes eszményt. Ő úgy volt muszáj-Herkules, hogy egyforma intenzitással élte át az élet kibékíthetetlen ellentmondásainak ellentétes pólusait, és bármennyire vágyott is nyugalomra és megbékélésre, bármennyire gyötörte a magány és a betegség, mindennek ellenére, törpe ellenségek és szintén törpe, vagy „vak szívű, hideg szemű”, vagy egyszerűen csak féltő barátok ellenére, sőt önmaga ellenére is elment minden útjának végső állomásáig. Így lehetett ő muszáj-Herkules a Halállal, Istennel, a nőekkel és a szexualitással, a forradalommal, a Magyar Pokollal és szegény önmagával szemben is. Ellentétes hangulatú és töltésű, gyakran ellentétes tartalmú verseinek ez a pátosz ad végső egységet, és ez teszi kozmikusá a művet, mely e magatartás egysége nélkül ezer szilánkká robbanna szét.

Az én Ady-képemben már évtizedek óta együtt él a muszáj-Herkulesesség pátosza a *Mag hó alatt* kétségbeesett hitével. Úgy vélem, Ady nagy erkölcsi tette az, hogy herculeskedve sem akart a silány lehetőségek herculeseként pompázni, hanem el-tette magát, a Szent Sohanapjára tán, hogy egy soha nem diadalmaskodó, mégis diadalmas „eb-ura-fakós,” „Ugocsa-non-coronat”-os folyamatosság igen erős lánc-szeme legyen.